

[B] **ZONEN ZONDER VADER. SCHRIJVENDE
ANTILLIAANSE ROMAN VAN STEFAN BRIJS**

De Vlaamse auteur Stefan Brijs (1969) is geen veelschrijver. Sinds hij in 2000 besloot om voltijds auteur te worden, publiceerde Brijs vier romans: *Arend* (2000), *De engelenmaker* (2005), *Post voor mevrouw Bromley* (2011) en *Maan en zon* (2015).

Sinds zijn grote doorbraak met *De engelenmaker* – meer dan veertig drukken en ruim vertaald – is Brijs een bestsellerschrijver die het zich kan veroorloven zijn tijd de nemen. Brijs doet er alles aan om een sterk verhaal neer te zetten, en in de Vlaamse letteren is er geen andere schrijver die zijn verhalen zo plotgedreven en toch fijnmazig componeert. Hoog tijd dus dat Brijs ook eens een keer een grote literaire prijs wint. Hopelijk lukt dat met zijn recentste roman.

Maan en zon speelt zich af op het exotische eiland Curaçao vanaf de jaren zestig tot begin deze eeuw en wordt verkocht als de grote Antilliaanse roman na *Dubbelspel* van de onlangs overleden Frank Martinus Arion.¹ Het klopt dat Brijs in deze filmisch vertelde roman op zoek gaat naar de ziel van de Antilliaan en dat hij daarbij de roede niet spaart. “Antillianen zijn altijd wat trager”, klinkt het. En: “Corruptie, wanbeheer, graaicultuur, uiterlijk vertoon, alles bleef zoals het was, ook met zwarten in het bestuur.” Die woorden legt de auteur in de mond van Daniel, een zwarte broeder en de verteller in deze roman. Dat kan tellen als correctie op het ontvoogdende discours van Arion, die steevast de Nederlandse ex-kolonisator de schuld gaf van de verpaupering van de Antilliaan.

Maar *Maan en zon* is zoveel meer dan de andere kant van de medaille die Arion liet zien in *Dubbelspel*. Het is in de eerste plaats een verhaal over drie generaties Antilliaanse taxichauffeurs, met name over de manier waarop de vaders hun “kwade” genen doorgeven aan de volgende generaties.

Sinds *Arend* is Brijs in de ban van vaders en zonen, en dan vooral van zonen die het moeten redden zónder vader. *Arend* was in die zin de prototypische roman die hij in zijn volgende romans steeds weer herschrijft in andere settings. Vanuit het perspectief van een tweeënhalfjarige kleuter vertelde hij toen de lijdensweg van een jongetje met een waterhoofd dat was geboren na een verkrachting – zijn moeder was hem liever kwijt dan rijk.

De gedoemde Arend is zo ongelukkig dat hij ervan droomt ooit eens weg te kunnen vliegen uit zijn ellende. Gelukkig ontfermt een buurman zich nu en dan over Arend. Maar wanneer die komt te sterven, vliegt Arend écht uit en stort hij te pletter.

Brijs, die van opleiding opvoeder is en ook gedurende een tiental jaar in die functie in Limburgse scholen heeft gewerkt, heeft blijkbaar een hard hoofd in de manier waarop jongeren vaak zonder de steun van hun vader de weg moeten zoeken. Wie vaderloos opgroeit, raakt het spoor bijster – ook al is er dan de bereidwilligheid van een buur-opvoeder die vaders handwerk in zekere zin symbolisch overneemt, maar daar toch blijkbaar nooit helemaal in slaagt.

Ook in *De engelenmaker* (waarin het hoofdpersonage, embryoloog Victor Hoppe, drie gekloonde zoons creëert – met alle gevolgen van dien) en in *Post voor mevrouw Bromley* (waarin vrouwen het leven moeten bestieren omdat de vaders en hun zonen naar de slagvelden van de Eerste Wereldoorlog trekken) krijgen de vaderloze zonen het zwaar te verduren. In *Maan en zon* is het niet anders. Taxichauffeur Roy Tromp dropt zijn zoon Max als twaalfjarige in het klasje van de zwarte broeder Daniel, die het woord voert in deze roman. Tromp is een macho pur sang die zich elke dag spiegelt in het glanzende chroom van zijn Amerikaanse slee: een Dodge Matador. Hij scheidt graag op over zijn veroveringen en laat ondertussen vrouw en zoonlief in de steek. Grootpraak is zijn ding terwijl Max zich ondertussen in het klasje van broeder Daniël ontpopt tot een modelleerling die leraar wil worden. Opvoeder-leraar Daniël ontfermt zich over zijn pupil die uiteindelijk toch een andere weg opgaat: hij belandt in de vaderlijke Dodge Matador, die hij aanvankelijk uit alle macht wou vermijden. Max treedt in de voetsporen van zijn afwezige vader en zal op zijn beurt ook zijn zoon Sonny in het verderf storten. Ook al wordt Sonny dan geen taxichauffeur maar bolletjesslikker. Drugskoeriers zijn in het Curaçao van vandaag – zo suggereert de verteller – de nieuwe helden die lekker macho veel geld kunnen binnenhalen zonder echt een poot te hoeven uitsteken.

Voordat het zover komt, neemt Brijs zijn lezer mee op een helletocht door veertig jaar stoffige geschiedenis van de Antillen. Hier en daar

weerklinkt het Papiaments, de oorspronkelijke taal van de Antillianen waaruit ook de titel van de roman komt: *Luna ku solo*, zoals het klinkt in een Curaçaos kinderliedje. Het verhaal heeft veel weg van een cowboyfilm waarin de dorheid van de woestijn en het lawaai van de saloon in al hun desolaatheid ook een apart soort schoonheid ontwikkelen. De broeders doen hun best om de autochtone bevolking te helpen waar het kan, ook al lijkt het vechten tegen de bierkaai. De revolutie tegen de Nederlandse broedheren van Shell op het einde van de jaren 1960 verandert uiteindelijk weinig aan de situatie: “De met zoveel moeite verkregen zelftrots veranderde binnen de kortste keren in overmoed en ijdelheid en een volstrekt gebrek aan zelfkritiek”, schrijft broeder Daniël.

De cruciale factor in de eeuwige wederkeer van hetzelfde drama zijn de vaders die niet naar hun zonen omkijken: “Je bent beter af zonder vader.” Als Max wordt gevraagd of hij zijn vader Roy toch niet zou willen weerzien, antwoordt hij laconiek: “Wat je niet hebt gehad, kan je niet missen.”

Brijs is snoeihard voor het mannelijke onvermogen tot (kinder)liefde, zou je kunnen zeggen. Gelukkig zijn er de moeders en vrouwen, die in de regel wel empathisch zijn, maar niet altijd. Brijs wil immers geen oorlog van de seksen in beeld brengen of simplismen verkopen, genre: mannen komen van Mars en vrouwen van Venus.

Maan en zon is niet zozeer een Antilliaanse roman maar een beklijvende parabel over de onmacht en stuurloosheid van een universum zonder echte vaders, zoals ook onze westerse samenleving dat min of meer is geworden. In die zin is Brijs, de meesterlijke verteller van sterke verhalen, zijn roots van opvoeder trouw gebleven.

FRANK HELLEMANS

STEFAN BRIJS, *Maan en zon*, Atlas Contact, Amsterdam, 2015, 270 p.

Noot

(1) Zie het bericht “‘Ik ben daar geworteld waar ik niet ben’ – Frank Martinus Arion (1936-2015)” op de blog van *Ons Erfdeel*: <http://goo.gl/gLnlxN>.